

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ОСНОВИ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

2. Вибіркові навчальні дисципліни та практика.

2.1. Дисципліни професійної та практичної підготовки

ВИКЛАДАЧ: Куранова Світлана Іванівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент.

E-mail: s.kuranova@ukma.edu.ua

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Заняття в аудиторії: 40 год. (13 лекційних і 7 семінарських занять по 2 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 80 год.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

АНОТАЦІЯ

Курс формує знання про історію виникнення та розвитку психолінгвістики як науки, основні напрямки та школи у психолінгвістиці, методи психолінгвістичних досліджень, психолінгвістичні моделі породження та сприйняття мовлення. У ньому розглядається низка загальнотеоретичних та прикладних аспектів сучасних психолінгвістичних досліджень, знання яких необхідне для системного уявлення про методика вивчення мови як психосоціального явища. Увага приділяється загальнотеоретичним проблемам етнопсихолінгвістики, способам опису етнопсихолінгвістичних розбіжностей на вербальному та невербальному рівнях, виявам норми і патології в мовленні. При вивченні цієї дисципліни розширюється світогляд магістрів-філологів, а також поглиблюються й закріплюються набуті ними раніше знання та формуються навички прикладних та міждисциплінарних досліджень. Студенти вчать застосовувати основні психолінгвістичні методика, визначати національні та універсальні риси в мовленні, характеризувати особливості комунікативного впливу на структуру свідомості.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ:

Мета курсу – ознайомити студентів із системою понять та термінів, якими послуговується психолінгвістика, сформувати систему знань про взаємозв'язки мови і мислення, процеси утворення, сприйняття та формування мовлення у їх взаємодії з системою мови, про моделі мовленнєвої діяльності та психофізіологічної мовленнєвої організації людини, про перевірку цих моделей шляхом психологічних експериментів.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН-3. Застосовувати сучасні методика й технології, зокрема прикладні й міждисциплінарні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості лінгвістичного дослідження.	Індивідуальні відповіді та групове обговорення на семінарських заняттях 1 — 6.	Поточний контроль. Усне вибіркве опитування. Письмовий експрес-контроль. Творча робота 1, 2 (презентація). Контрольна робота.
ПРН-4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язку в складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на семінарських заняттях 1 — 6.	Поточний контроль. Усне вибіркве опитування. Письмовий експрес-контроль. Творча робота 1, 2 (презентація). Контрольна робота 1, 2.

ПРН-5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.	Виконання індивідуального завдання. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях 1 — 6. Виконання творчої роботи.	Поточний контроль. Усне вибіркоче опитування. Творча робота 1, 2. Контрольна робота. Індивідуальне завдання.
ПРН-7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями й школи в лінгвістиці.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях 1, 2, 5.	Поточний контроль. Усне вибіркоче опитування. Письмовий експрес-контроль. Творча робота 1, 2. Індивідуальне завдання.
ПРН-8. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття) та прикладні аспекти психолінгвістики.	Лекційні заняття. Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях 1, 3 — 6.	Поточний контроль. Укладання словничка лінгвістичних термінів. Контрольна робота 1, 2.
ПРН-10. Здійснювати науковий аналіз мовного й мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на підставі самостійно опрацьованих даних.	Лекційні заняття Індивідуальні відповіді та групове обговорення на практичних заняттях 3 — 6.	Поточний контроль. Усне вибіркоче опитування. Письмовий експрес-контроль. Контрольна робота 1, 2.
ПРН-11. Дотримуватися правил академічної доброчесності.	Індивідуальні відповіді на практичних заняттях 1 — 6. Виконання індивідуального завдання. Виконання творчої роботи.	Поточний контроль. Усне вибіркоче опитування. Письмовий експрес-контроль. Творча робота 1, 2
ПРН-14. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу.	Лекційні заняття. Написання творчих письмових робіт, виконання індивідуального завдання, контрольної роботи.	Поточний контроль. Письмовий експрес-контроль. Письмовий експрес-контроль. Творча робота 1, 2 . Контрольна робота 1.

ЗМІСТ КУРСУ

Вступне слово

Курс покликаний ознайомити студентів з основними засадами психолінгвістики, сформувати знання про зв'язок мови та мислення, сформувати уявлення про загальні теоретичні моделі породження і сприйняття мовлення, імовірнісну структуру мовленнєвих процесів, фактори розпізнавання мовлення, особливості дитячого мовлення, проблеми психолінгвістики тексту, загальнотеоретичні проблеми етнопсихолінгвістики, феномен мовної особистості. Увага приділяється й міждисциплінарним зв'язкам психолінгвістики з іншими розділами мовознавства, як традиційними, так і новітніми. Як філологічна наука психолінгвістика взаємодіє з такими дисциплінами навчального плану як загальне мовознавство, зіставне мовознавство, комунікативна лінгвістика. Як гуманітарна наука психолінгвістика знаходиться в тісному зв'язку з такими дисциплінами навчального плану як теорія літератури, філософія, логіка, загальна теорія комунікації, психологія, загальна теорія культури, етнологія, риторика, герменевтика. Студенти опановують методики психолінгвістичних досліджень, розвивають практичні навички психолінгвістичної експертизи, виконують творчі завдання, спрямовані на ефективне формування знань про процеси породження та сприйняття мовлення, вияви норми та патології мовлення, принципи нейролінгвістичного програмування. Виконання індивідуального завдання формує і закріплює важливі для майбутньої професійної діяльності знання та навички.

Тематичний план

№ з/п	Теми лекцій	Кількість годин
	IV семестр	
Лекція 1 — 2 .	Психолінгвістика як наука. Історія становлення психолінгвістики	4 год.
Лекція 3 – 6.	Методи психолінгвістичних досліджень. Прикладна психолінгвістика	8 год.
Лекція 7 – 9.	Мовна особистість у психолінгвістиці	6 год.
Лекція 10 — 12 .	Психолінгвістичний аналіз мовлення	6 год.
Лекція 13.	Основи етнопсихолінгвістики	2 год.

№ з/п	Теми практичних занять	Кількість годин
IV триместр		
Семінар 1.	<p>Психолінгвістика як наука. Історія становлення психолінгвістики</p> <p style="text-align: center;">План.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психолінгвістика як наука, її місце серед наук про людину. 2. Предмет і завдання психолінгвістики. 3. Взаємозв'язки психолінгвістики з іншими науками. 4. Історія становлення психолінгвістики. Період наукових контактів психології та лінгвістики (початок XIX – середина XX ст.). 5. Американський напрям у психолінгвістиці. Психолінгвістика Ч. Осгуда. Трансформаційна психолінгвістика Дж. Міллера – Н. Хомського. 6. Європейський напрям у психолінгвістиці. 7. Радянський напрям у психолінгвістиці. 8. Період змін у проблематиці психолінгвістичних досліджень (80-ті роки XX ст. – донині). <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до визначеного плану. Усне вибіркоче опитування. Дискусія. Письмовий експрес-контроль.</p>	2 год.
Семінар 2.	<p>Методи психолінгвістичних досліджень</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Експеримент у психолінгвістиці. 2. Параметри класифікації експериментальних методів. 3. Прямі експериментальні методики: методики семантичного шкалування, семантичної взаємодії, доповнення, завершення речень, асоціативні. 4. Різновиди асоціативних методик. 5. Непрямі експериментальні методи. <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до визначеного плану. Усне вибіркоче опитування. Дискусія. Письмовий експрес-контроль.</p>	2 год.
Семінар 3.	<p>Методи психолінгвістичних досліджень. Прикладна психолінгвістика. Мовна особистість у психолінгвістиці. Онтогенез мовлення.</p> <p style="text-align: center;">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прикладна психолінгвістика та сфери її застосування. 2. Вікова психолінгвістика. 3. Мовний розвиток дитини. Періоди мовного становлення особистості. 4. Універсальні закономірності у процесах найменування та узагальнення. 5. Теорія формування мовної свідомості в онтогенезі. <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до</p>	2 год.

	визначеного плану. Усне вибіркве опитування. Дискусія. Письмовий експрес-контроль.	
Семинар 4.	<p align="center">Мовна особистість у психолінгвістиці</p> <p align="center">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання патопсихолінгвістики як науки. 2. Норма і патологія в мовленні. 3. Порушення мовлення. Дефекти мовлення. 4. Феномен мовної особистості 5. Комунікативна поведінка мовної особистості. 6. Мовні риси особистості. 7. Типологія мовних спільнот і особистостей. <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до визначеного плану. Усне вибіркве опитування. Дискусія. Письмовий експрес-контроль.</p>	2 год.
Семинар 5.	<p align="center">Психолінгвістичний аналіз мовлення</p> <p align="center">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мовлення як реалізація мови. 2. Психолінгвістичні моделі породження мовлення (стохастичні моделі, моделі безпосередніх складників, моделі породження мовлення на основі трансформаційної граматики, когнітивні моделі). 3. Психолінгвістичні теорії породження мовлення. Теорія рівнів мови. Теорії Л. Виготського, О. Лурії, М. Жинкіна, О. Леонтєва. 4. Психолінгвістичні аспекти сприйняття мовлення. 5. Мовленнєві механізми. 6. Психолінгвістичні проблеми сприйняття та оцінювання тексту. 7. Дослідження процесів розуміння тексту. Інформаційне поле та однорідність тексту. Сміслова дистанція між реципієнтом і текстом. 8. Види знань. Когнітивні структури. <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до визначеного плану. Усне вибіркве опитування. Творча робота 1. Контрольна робота.</p>	2 год.
Семинар 6.	<p align="center">Основи етнопсихолінгвістики</p> <p align="center">План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність етнопсихолінгвістики. Об'єкт та предмет етнопсихолінгвістики. 2. Мовні та мовленнєві лакуни. Заповнення лакун. 3. Багатомовність в аспекті етнопсихолінгвістичних досліджень. Типи білінгвізму. 4. Картини світу і концептосфера нації. 5. Мовна картина світу. Концептуальна картина світу. Чинники відмінностей між мовними і концептуальними картинами світу. 6. Ціннісна картина світу. Часова і просторова картини світу. 	2 год.

	<p>7. Соціально-психологічні аспекти етнопсихолінгвістики. Роль соціалізації у формуванні мовної особистості. Позиційні та ситуаційні ролі. Особливості поведінки у міжкультурній ситуації. Соціально-символічна регуляція поведінки співрозмовника.</p> <p>8. Національно-культурна специфіка мовленнєвої та немовленнєвої поведінки. Вербальне та невербальне вираження національних особливостей.</p> <p>Розгляд і обговорення теоретичного матеріалу у відповідності до визначеного плану. Усне вибіркове опитування. Творча робота 2.</p>	
Семінар 7.	<p><i>Презентація індивідуальних завдань, виконаних студентами (результати проведеного психолінгвістичного експерименту)/заслуховування й обговорення тематичних доповідей (захист рефератів).</i></p>	2 год.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Види робіт	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Семінарські заняття	6	5	30
Письмовий експрес-контроль	4	2	8
Творча робота	2	10	20
Контрольна робота	1	12	12
Індивідуальне завдання	1	30	30
Разом			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Робота на семінарському занятті	5 — 6	Студент дає точні відповіді, ставить змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.
	3 — 4	Студент дає правильні відповіді, виклад є логічним, точним, однак є невеликі хиби, зокрема, є логічні неточності, стилістичні вади.
	2 — 1	Студент ставить запитання, але не висловлює аргументованих зауважень та/або не бере участі у дискусії.
	0	Пасивна участь у семінарі.
Письмовий експрес-контроль	2	Роботу виконано вчасно; студент демонструє обізнаність з теоретичним матеріалом.
	1	Роботу виконано вчасно; студент демонструє задовільний рівень обізнаності з теоретичним матеріалом, з невеликими помилками.
	0	Завдання не виконане у визначений термін або містить плагіат.
Індивідуальне завдання	21 — 30	Студент демонструє творчий підхід, виклад є логічним, точним.
	11 — 20	Студент демонструє творчий підхід, виклад є логічним, точним, однак є невеликі хиби, зокрема, є стилістичні вади.
	1 — 10	Студент демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак у роботі не дотримано всіх вимог, є значна кількість теоретичних помилок, бракує логічності викладу.
	0	Завдання не виконане у визначений термін або містить плагіат.
Творча робота	8 — 10	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє творчий підхід, знання особливостей функціонування мовної системи, виклад є логічним, точним.
	5 — 7	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак є незначна кількість помилок.
	1 — 4	Роботу виконано і подано вчасно. Автор не демонструє достатньої обізнаності з матеріалом, у роботі не дотримано низки вимог, є значна кількість помилок різного характеру, бракує логічності викладу.
	0	Завдання не виконане у визначений термін або містить плагіат.
Контрольна робота	10 — 12	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє творчий підхід, знання особливостей функціонування мовної системи, виклад є логічним, точним.
	6 — 9	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак є незначна кількість помилок.
	1 — 5	Роботу виконано і подано вчасно. Автор не демонструє достатньої обізнаності з матеріалом, у роботі не дотримано низки вимог, є значна кількість помилок різного характеру, бракує логічності викладу.
	0	Завдання не виконане у визначений термін або містить плагіат.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	Добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			Задовільно
60 – 65	E (достатньо)		
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов'язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі складає 30 балів. **У разі отримання оцінки «неприйнятно»** (нижче 29 балів) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)
https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normativna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iaкости-osvitnoi-dijalnosti-ta-iaкости-vyshchoi-osvity/71-normativni-dokumenty

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

1. *Залевская А. А.* Введение в психолінгвістику / А. А. Залевская. – М. : РГУ, 1999. – 382 с.
2. *Красных В.В.* Основы психолінгвістики и теории коммуникации : Курс лекций. М., 2001. – 270 с.
3. *Куранова С. І.* Основы психолінгвістики : навч. посіб. — К. : ВЦ “Академія”, 2012 — 208 с.
4. *Куранова С. І.* Проблеми дослідження мовної особистості у психолінгвістиці / С. І. Куранова // Вісник Маріупольського державного університету. – Маріуполь, 2017. – Серія: Філологія. – Вип. 16. – С. 90 – 97.
5. *Леонтьев А.А.* Психология общения. М., 1974. – 288 с.
6. *Леонтьев А.Н.* Проблемы развития психики. М., 1972. – 326 с.
7. *Леонтьев А. А.* Основы психолінгвістики / А. А. Леонтьев – М.: Смысл, 1997. – 287 с.
8. *Манакін В. М.* Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб./ В. М. Манакін. — К. : ВЦ “Академія”, 2012. — 288 с.
9. *Свааб Д.* Ми — це наш мозок / Дік Свааб. — Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. — 496 с.
10. *Свааб Д.* Наш творчий мозок / Дік Свааб. — Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. — 463 с.
11. *Слобин Д., Грин Дж.* Психолінгвістика / Д. Слобин, Дж. Грин. – М.: Прогресс, 1976. – 350 с.
12. *Фріт К.* Формування розуму. Як мозок створює наш духовний світ / Фріт Кріс. — Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. — 271 с.
13. *Фрумкіна Р. М.* Психолінгвістика / Р. М. Фрумкіна. – М. : Академія, 2001. – 320 с.

Додаткова література

1. *Богданов В.В.* Речевое общение. Прагматические и семантические аспекты. – Ленинград, 1990.
2. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. – 216 с.
3. *Клюканов И.Э.* Единицы речевой деятельности и единицы языкового общения // Языковое общение: Процессы и единицы. Каліні, 1988. С. 41 — 47.
4. *Макаров М.Л.* Основы теории дискурса. – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2003.
5. *Макаров М.Л.* Коммуникативная структура текста. – Тверь, 1990.
6. *Р. И. Павлѐнис* Понимание речи и философия языка. // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XVII. – М.: «Прогресс», 1986. – с. 380 – 388.
7. *Серажим К.С.* Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. – К., 2002.
8. *Апресян Ю.Д.* Образ человека по данным языка: попытка системного описания // Вопросы языкознания. 1995, № 1. – С.37 – 67.
9. *Колишанский Г.В.* Объективная картина мира в познании и языке. – М., 1990. 234 с.
10. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. – 216 с.
11. *Зернецький П.В.* Хто я? Який я? (Антропологічні, психологічні та мовленнєві типи особистості). – К. – Іноземні мови в навчальних закладах. – № 2. – 2004. – С. 168 – 176.

*Затверджено на засіданні кафедри загального і слов'янського мовознавства НаУКМА
31 серпня 2020 р. (протокол № 5)*

ПРН-1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати й утілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН-2. Упевнено володіти українською, англійською, а також іспанською мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійної й наукової комунікації; презентувати результати досліджень українською, англійською мовами.

ПРН-3. Застосовувати сучасні методики й технології, зокрема прикладні й міждисциплінарні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості лінгвістичного дослідження.

ПРН-4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язку в складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН-5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПРН-6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації, зокрема й в умовах міжкультурної взаємодії.

ПРН-7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями й школи в лінгвістиці.

ПРН-8. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти лінгвістичної науки.

ПРН-9. Збирати й систематизувати мовні факти, інтерпретувати й аналізувати, зіставляти тексти різних стилів і жанрів.

ПРН-10. Здійснювати науковий аналіз мовного й мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на підставі самостійно опрацьованих даних.

ПРН-11. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПРН-12. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних лінгвістичних питань, власний погляд на них та обґрунтовувати його як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПРН-13. Створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів.

ПРН-14. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу.

ПРН-15. Використовувати спеціалізовані концептуальні лінгвістичні знання для розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН-16. Планувати, організовувати, здійснювати й презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в галузі лінгвістики, застосовуючи сучасні інформаційно-комунікативні технології.

ПРН-17. Презентувати результати свого дослідження науковій спільноті в наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах тощо.

ПРН-18. Застосовувати отримані знання, розширювати та поглиблювати їх у науковій та дослідницькій роботі.

ПРН-19. Вміти застосовувати на практиці основні принципи міжкультурної комунікації.

За умови вибору педагогічного блоку:

ПРН-20. Володіти сучасними методиками викладання та організації педагогічного процесу в вищій школі.

